

I. TEOLOGIA BIBLICĂ

DRUMUL SPRE EMMAUS (LC. 24,13-35) - REPERE ALE UNEI CATEHIZĂRIA TINERILOR DE AZI -

STELIAN TOFANĂ

Abstract. The way to Emmaus (Lk. 24:13-35) - Highlights of a Catechesis of today's Youth.

Young people and intellectuals are two special, imperative "targets" of the mission of the contemporary Church. The present study points out that in the Emmaus episode, we have the unique model of ecumenical catechesis, gave by the Savior Christ himself, and united with its final goal, the Eucharistic communion with Him. The Christian Churches, everywhere, must appropriate this as a unique, ecumenical missionary objective in the youth ministry, today and tomorrow. The solution of the "Traveling Stranger" on the way to Emmaus can also be the applicable solution in the catechizing mission of today's young people. The catechetical objective of this scene is none other than that of the Church's preoccupation with the transformation of the status of the young catechized: from mere travelers through life, into "lay apostles" of Jesus.

Keywords: *catechesis, youth, Church, mission, the Emmaus episode, Gospel according to Luke.*

1. Preliminarii

Trăim, astăzi, într-un timp în care nu mai este suficient ca Biserica să aștepte ca oamenii să vină la ea, ci ea trebuie să meargă spre ei. Acest lucru este deja evident și devine din ce în ce mai clar, pe zi ce trece. De aceea, este nevoie de o schimbare sau de o înnoirea paradigmei misionare a Bisericii: de la *intra muros Ecclesiae*, la *extra muros Ecclesiae*.

Tinerii și intelectualii sunt, din punctul meu de vedere, două „ținte” speciale, imperative, ale misiunii Bisericii contemporane. De ce? Pentru că aceste două categorii sociale par a fi azi aproape absente din Biserică. Totuși, nu putem spune că nu există tineri și intelectuali în Biserică; există, dar sunt puțini. Iar activitățile cu tinerii din Biserică (atâtea câte sunt) sunt de cele mai multe ori ocazionale, circumstanțiale, și nu constante. Așa se face că și forța lor de penetrare în viața societății este la fel de modestă.

Eu văd trei motive care ar sta la baza unui astfel de minus al vieții Bisericii:

- *Secularizarea creștinismului (religiosului) din interiorul lui, ceea ce-l face mai puțin convingător*

- *Cler, modest pregătit, și adesea rutinat în slujire, tinerii și intelectualii pretinzând mai mult în acest sens*

- *Limitarea încă a Bisericii de a face misiune mai mult în interiorul ei*

În ceea ce-i privește pe tineri, trebuie să spunem că ei nu înseamnă doar viitorul Bisericii, ci și prezentul ei. Așa că, sarcina Bisericii de astăzi este să iasă spre lume, pentru a-i afla pe tineri și pe intelectuali, și în fața cărora, pentru început, să facă 2 lucruri:

- să încerce să le vestească cuvântul lui Dumnezeu într-un mod credibil, arătându-le care este forța și relevanța acestuia pentru viața lor

- să le vorbească despre rolul Bisericii, ca instituție divino-umană, și importanța prezenței ei în mijlocul societății de azi

Aceste obiective formează exact conținutul poruncii postpascale a lui Iisus, dată ucenicilor Săi: „*Mergeți* (πορευθέντες) și învățați toate neamurile (μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη)... învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit Eu vouă” (Mt. 28,19-20). Tranzitiv, verbul μαθητεύω **înseamnă „a învăța”, „a transmite” Evanghelia lui Iisus, deci, „a evangheliza”, iar, intransitiv, verbul exprimă și ideea de „a face ucenici” sau „a deveni ucenic”** (Mt. 13,52; 27,57).¹ Ambele sensuri ale verbului μαθητεύω implică o acțiune dinamică a Bisericii, dincolo de zidurile ei.

Așadar, în ceea ce-i privește pe tineri, rolul Bisericii este, pe de o parte, să-i mențină nealterați de concepția unei lumi fără Dumnezeu, iar pe de altă parte, să ofere soluții și tratamente celor care s-au rănit deja. Prin metodele ei pedagogice, Biserica trebuie să-i ajute pe tineri să conștientizeze, în primul rând, responsabilitatea pe care o au față de consecințele faptelor lor asupra lor însuși, și-apoi, asupra societății în care ei trăiesc.

Și-acum, în referatul meu, pornind de la episodul Emaus, aș dori să accentuez doar câteva aspecte care pot contura etape tematice ale conți-

¹ Vezi StelianTOFANĂ, Ovidiu Mihai NEACȘU, „Μαθητεύω and διδάσκω or the Evangelization of the world (Matt. 28:19-20). An exegetical-missionary Perspective”, în vol. *Orthodox Theology in Dialog*, nr. 8/2022, Craiova, pp. 69.

nutului lucrării de catehizare a tinerilor, indiferent de apartenența lor confesională.

2. „Episodul Emaus” – un model de pastorație și catehizare ecumenică a Bisericii

Arătarea Domnului înviat celor doi ucenici, în drum spre Emaus, consemnată de Evanghelistul Luca, este o narațiune contextuală, o simplă relatare a unei apariții, lipsită de preocupări apologetice, dar încărcată, în schimb, de un profund caracter sacramental-liturgic și catehetic misionar. Și acum, să vedem câteva repere (scene) catehetice, care ne pot interesa, și care pot constitui pași de urmat în misiunea de catehizare a tinerilor.

Pentru a înțelege mai bine analiza celor care urmează, doresc să fac o precizare legată de structura tematică a studiului: În partea stângă a titlurilor scenelor menționate avem o secvență din episodul Emaus, iar în partea dreaptă am imaginat o posibilă secvență din arealul prezent al vieții tinerilor. Soluția „Străinului călător” pe drumul spre Emaus, poate fi și soluția aplicabilă în misiunea de catehizare a tinerilor de azi.

Scena 1: Doi Ucenici pe cale, discută=Tineri pe drumul vieții, discutând cu ei înșiși (Lc. 24,13-14)

Triști pentru cele întâmplate în Ierusalim cu Acela în care și-au pus nădejdea izbăvirii lui Israel și împovărați, astfel, de întrebări fără răspuns, doi dintre Ucenicii² Mântuitorului Hristos, călătoresc spre un sat, numit de către evanghelist, Emaus.³Pe cale, discută despre tot ceea ce s-a întâmplat

² Evanghelistul Luca nu spune că cei doi erau dintre Apostolii sau Ucenicii Mântuitorului. El consemnează simplu „doi dintre ei” (δύο ἐξ αὐτῶν – 24:13), dar aceștia trebuie referiți la cei consemnați în versetul 9, unde se spune: „...întorcându-se de la mormânt, au vestit toate acestea celor Unsprezece și tuturor celorlalți”. Probabil că, între ceilalți trebuie căutați cei doi dintre ei, și care nu puteau fi decât cei 70 de ucenici sau o parte dintre ei (Vezi HENDRIKSEN William, *Luke*, (NTC), Baker Academic, Grand Rapids, Michigan, 2007, 1060; MAIER Gerhard, *Evanghelia după Luca*, (Comentariu Biblic), Ed „Lumina Lumii”, Oradea, 2013, 995. Vezi, de asemenea, DUPONT Jacques, *Etudes sur les Évangiles synoptiques. Les Pèlerins d'Emaus (Lc 24:13-35)*, Leuven, 1985, 374).

³ Localizarea satului Emaus și indicarea distanței sale de Ierusalim, 60 de stadii, (Lc 24:13) a constituit pentru exegeți așa-zisa „problemă lukanică” a textului. Toate manuscrisele și codicii grecești menționează localitatea ca fiind Emaus, cu excepția Codex D care, în mod surprinzător, consemnează „Onomati Oulammaous” (Vezi FITZMYER Joseph A.S.J., *The Gospel according to Luke. Introduction, Translation and Notes*, (The Anchor Bible), New York, 1985, 1561. În principal 3 localități pot fi luate în calcul pentru identificare:

a – *Ammaous*, cunoscut din timpul Macabeilor și menționat în 1Mac 3:40.57; 4:3, este socotit ca fiind locul unde Iuda Macabeul a atacat forțele din Siria și Filista (1 Mac 9:50). Iosif Flaviu numește, de asemenea, această localitate „*Ammaous*” sau „*Emmaous*” despre care spune că a fost arsă până la temelie din ordinul lui Quintilus Varus, legat al Siriei (6-4 î.d.Hr.), ca răzbunare pentru uciderea câtorva romani (Cf. FLAVIUS Iosephus, *Istoria războiului iudeilor împotriva românilor*, 2.4.3, Ed. Hasefer, București, 1999, 149-122). Această localitate era situată undeva la V.

în Ierusalim în ultimele zile (Lc. 24,14). Evenimentul se petrece în chiar ziua învierii, nu departe de Ierusalim.

Ce reținem din această scenă? Faptul că pe drumul vieții întâlnim astfel de tineri (Ucenicii aceianu erau oameni în vârstă) triști și dezamăgiți pentru un ideal pierdut, pentru întâmplări nefericite din viața lor, etc. În astfel de situații, ei își pun întrebări, și la care, adesea, nu au un răspuns. Biserica trebuie să conștientizeze că în misiunea ei o astfel de categorie socială este parte sigură spre care să-și îndrepte atenția și munca de catehizare, răspunsul la întrebări și soluții de încurajare a sufletelor răvășite, trebuie să reprezinte arsenalul catehetic principal al misiunii Bisericii în astfel de circumstanțe.

Scena 2: Călătoria Domnului Înviat cu cei doi ucenici = Ieșirea Bisericii la misiune în afara zidurilor ei (Lc. 24,15-16)

Evenimentul relatat de către Evanghelist se petrece, așadar, în afara cetății Ierusalim.

Dar, în timp ce drumeții discutau toate acestea, „Iisus însuși, apropiindu-se (ἐγγίσας) mergea împreună (συνεπορεύετο) cu ei” (Lc. 24,15). Cele două verbe “ἐγγίζω” (a se apropia) și “συνεπορεύομαι” (a merge împreună), rezumă întreg demersul lucanic al episodului „Emaus” cu privire la semnificația lui paradigmatică pentru misiunea pastoral-catehetică a Bisericii.

Prin Iisus Hristos, Dumnezeu se apropie de omenire, intră în istoria ei, călătorește cu ea, dând sens destinului ei cotidiene. La fel trebuie să facă și Biserica azi: să meargă spre om și să călătorească cu el, pe drumul vieții lui, discutând problemele cu care el se confruntă, nu numai să aștepte ca omul să vină spre ea.

Pentru Luca, familiaritatea lui Iisus înviat cu omul, se prezintă ca parte constitutivă a realității învierii.⁴ În compania celui înviat, viața omului se scurge în toată simplitatea sa, cu incoerența și imprevizibilul acesteia.

N-V de Ierusalim, la o depărtare de aprox. 11 Km (A se vedea amănunte în acest sens, FITZMYER Joseph, *The Gospel according to Luke*, 1561 și urm; MAIER G, *Evanghelia după Luca*, 1006).

b - Un alt *Emmaus* este cunoscut de Iosif Flaviu ca fiind o localitate la cca. 30 de stadii distanță de Ierusalim, unde Vespasian a așezat 800 de veterani lăsați la vatră din armată. Localitatea se găsește la aprox. 5 Km NV de Ierusalim, în direcția Ioppe (Cf. FLAVIUS Iosephus, *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor*, 7,6. 6, 519. Vezi și FITZMYER Joseph, *The Gospel according to Luke*, 1562). Acest loc ar corespunde cu distanța străbătută de cei doi de la Ierusalim la Emaus și înapoi, în aceeași zi.

c - Satul *El-Qubeibeh*, situat la aprox. 63 de stadii (cca. 11,65 Km.) de Ierusalim, pe drumul spre Lida, a fost și el identificat cu Emausul lucanic, încă din timpul cruciaților. Numai că această localitate nu este cunoscută în primul secol creștin (A se vedea amănunte, în acest sens, KLEIN Hans, *Das Lukasevangelium* (KEK), Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2006, 728; VINCENT L.H., „Emmaus”, în *RB.*, 40, 2931, 57- 91 și FITZMYER Joseph, *The Gospel according to Luke*, 1562).

⁴ Această apropiere a lui Iisus înviat și mergere împreună cu omul, este străină evangheliștilor Marcu și Matei, excepție făcând, oarecum, Ioan, în a cărui Evanghelie, prezența lui Iisus, la ucenicii Săi, este însoțită de harul Duhului Sfânt (cf. In. 20,21-22).

Dar, în drum spre Emaus, cei doi nu-l recunosc pe Iisus, pentru că - spune Luca - „ochii lor **erau ținuți**(ἐκρατοῦντο) ca să nu-l cunoască” (Lc.24,16).

Exprimarea evanghelistului este enigmatică. Expresia „οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο” nu poate fi înțeleasă decât în sensul lipsei recunoașterii lui Iisus, corespunzătoare mai degrabă *orbirii spirituale* a ucenicilor, generată de lipsa *credinței pascale*, decât neobișnuinței apariției Sale într-un moment în care ei nu se așteptau.⁵ Singura în care poate fi contemplată dumnezeirea lui Iisus, atât în misterul patimilor, cât și în minunea învierii, este credința. Joseph Fitzmeyer crede că Satana nu poate fi implicat în această „orbire”, ci pur și simplu necredința umană,⁶ care nu a luat în calcul Învierea. Trupul lui Iisus înviat, deși a rămas identic cu el însuși, după Înviere era un trup spiritualizat. Între Înviere și Înălțare, existența pământească a lui Iisus trebuie înțeleasă ca fiind într-o stare intermediară, în care, pe de o parte, trupul Lui nu mai era legat de timp și spațiu (cf. In. 20,19-26), iar, pe de altă parte, putând fi totuși recunoscut în toată umanitatea sa: mânca, se mișca, vorbea etc. (cf. Mt. 28,9 urm; In. 21,1 urm).

„Ținerea ochilor, pentru a nu-L cunoaște”, devenea, așadar, în concepția evanghelistului, simbolul acceptării lui Iisus înviat, doar cu rațiunea, fără a fi văzut și recunoscut în misterul și actul credinței pascale, în care, cunoașterea, numai prin puterea rațiunii, este total depășită.⁷

Cu o asemenea stare de necredință a omului, mai ales a tinerilor de azi, generată de limitele rațiunii în a accepta deplin misterul divin, Biserica se poate întâlni la tot pasul. Așadar, o astfel de realitate în raportarea unui tânăr la Dumnezeu, marcată de o orbire spirituală, în ciuda evidenței prezenței vizibile a lui Dumnezeu în lume, trebuie să intre în calcul, în mod neaparat, atunci când Biserica inițiază o acțiune de catehizare a tinerilor.

Într-o astfel de fază a catehizării, Biserica trebuie să se concentreze pe abordarea unor teme care să accentueze evidența prezenței lui Dumnezeu în lume, rezultând din contemplarea creației, cu logica rațiunii.

În Epistola adresată creștinilor din Roma, Apostolul Pavel spune clar acest lucru, și anume că Dumnezeu poate fi înțeles și din lucrurile mărețe din creația Sa: „Încă de la facerea lumii, cele nevăzute ale Lui – adică veșnica Sa putere și dumnezeire – prin cugetare se văd din fapte; așa că ei n-au cuvânt de apărare” (Rom. 1,20). Natural, astfel de teme sunt sensibile în abordare,

⁵ Cf. FITZMYER J., *The Gospel according to Luke*, 1558. Traducerea expresiei „οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο” cauzal sau final, pentru lămurirea sensului ei, este mai mult un procedeu retoric, decât unul de sens teologic (Vezi amănunte, KLEIN Hans, *Das Lukasevangelium*, 729).

⁶ „Satan is not involved, but mere human incredulity reigns. Before the veil is removed from their sight, they have to be instructed” (Cf. FITZMYER J., *The Gospel according to Luke*, 1558).

⁷ Amănunte, în acest sens, a se vedea, *La Bible. Traduction oecumenique* (TOB), Paris, 1988, 2531, nota e.

dar ele formează, adesea, așa-zisa „orbire spirituală” a lumii de azi, mai ales a tinerilor și a intelectualilor mult mai susceptibili în echivalarea argumentelor rațiunii cu cele ale credinței. Așadar, de vreme ce inteligența umană Îl poate percepe pe Dumnezeu din creația Sa, omul nu poate pretinde că n-a avut posibilitatea de a-L cunoaște și recunoaște.

Scena 3: În dialog cu Ucenicii, Iisus interpretează cuvântul lui Dumnezeu (Lc.24,17-26) = Biblia, subiect de dialog cu tinerii

Străinul,⁸ destul de îndrăzneț, intră în vorbă cu ei, întrebându-i: „*Ce sunt cuvintele acestea pe care le schimbați unul cu altul, în drumul vostru și de ce sunteți triști ?*” (Lc. 24,17).

Cuvintele pe care ei le schimbau, nu exprimau, nimic altceva, decât decepția, disperarea, prăbușirea speranțelor lor, absurdul faptelor, și, în cele din urmă, fuga din fața lor; erau simbolul călătoriei în *lumea ante-pascală*, marcată de întrebări fără răspunsuri.

La nedumerirea „Străinului” unul dintre ei, cu numele Cleopa⁹, răspunde: „*Tu singur ești străin în Ierusalim și nu știi cele ce s-au întâmplat, în el, în zilele acestea?*”, adică „*Cele cu Iisus Nazarineanul, Care era proroc puternic în faptă și în cuvânt înaintea lui Dumnezeu și a întregului popor...Cum l-au osândit la moarte și L-au răstignit arhieriei și mai marii noștri ?*” (Lc 24,18-20).¹⁰ Era amintirea faptelor recente, care i-au decepționat și înfricoșat: „*Iar noi nădăjduiam că El este Cel ce avea să izbăvească*

⁸ Un studiu dezvoltat, pe tema „Iisus – Străinul”, vezi DENAUX Adalbert, „A Stranger in the City. A Contribution to the Study of the Narrative Christology in Luke's Gospel”, in *Louvain Studies* 30, 2005, 255-275.

⁹ Tradiția l-a identificat pe acest Cleopa cu fratele lui Iosif, logodnicul Fecioarei Maria, probabil soțul Mariei, care sta lângă crucea lui Iisus (cf. In. 19,25). Hans Klein crede că locul din In. 19,25 nu este clar în stabilirea legăturii dintre Maria și Cleopa, în sensul de a fi soț-soție (Vezi KLEIN Hans, *Das Lukasevangelium*, 729, nota 34). Pentru o altă ipoteză, în acest sens, vezi EPIFANIE Monahul, Simeon METAFRASTUL, Maxim MĂRTURISITORUL, *Nașterea, Viața și Adormirea Maicii Domnului* (Trei vieți bizantine), Ed. Deisis, Sibiu, 2007, 9 urm.; *The Orthodox Study Bible*, Thomas Nelson Publishers Nashville, Tennessee, USA, 1993, 201. Încercări însă de a-l identifica pe celălalt însoțitor al lui Cleopa, al cărui nume nu este precizat de către evanghelistul Luca, au existat încă din timpul lui Origen, fiind identificat fie cu Petru (Vezi SAWER R.D., „Was Peter the Companion of Cleopas on Easter Afternoon?”, în *Exp. Tim.*, nr. 61, 1949-1950, 191-193), fie cu Natanael (cf. unei tradiții din sec. X), fie cu soția lui Cleopa, conform unei tradiții mai târzii, sau, potrivit sintezei mărturiilor tradiției, chiar cu Luca, autorul evangheliei (A se vedea amănunte, ADAMS, J.E., „The Emaus Story. Lk.24,13-25. A Suggestion”, în *Exp. Tim.*, nr. 34, 1922-1923, 233-234; FITZMYER J, *The Gospel according to Luke*, 1563; MAIER G, *Evanghelia după Luca*, 1009). Toate aceste soluții par a fi simple ipoteze. Motivul pentru care numele însoțitorului lui Cleopa nu este consemnat de către evanghelist fiind, probabil, simplul fapt că nu se cunoștea în tradiția preluatică. Altfel, nu înțelegem ce-l va fi determinat pe Luca, pe unul să-l numească, iar pe altul, nu?

¹⁰ Deși condamnarea la moarte și răstignirea aparține romanilor (Pilat), Cleopa îi face responsabil de această crimă pe arhieriei și cărturarii poporului (cf. In. 19,11) (Vezi HENDRIKSEN W, *Luke*, 1061-1062). La fel va face, puțin mai târziu, Petru (FAP 2,23.36; 3.13 urm; 4,10 urm; 5,30).

pe Israel” (Lc 24,21). Se confrunta, acum, speranța lor mesianică, prăbușită, cu necunoscuta învierii.

Discursul lui Cleopa conține esența, din punctul de vedere al celui care merge deja împreună cu Hristos, dar, care, nu poate mărturisi încă numele Său. Ucenicii n-au înțeles cuvintele Scripturii, deși le cunoșteau, pentru că textul biblic nu coincidea, în mintea lor, cu evenimentul miraculos al învierii.

După ce-i muștră, și încă destul de aspru, pentru nepriceperea Scripturilor, „Străinul”, nimeni altul decât Mântuitorul Hristos înviat, începe a le interpreta textul sfânt, adică locurile care *vorbeau desprepa-tima Sa*, deschizându-le mintea să priceapă ceea ce n-au putut singuri înțelege: „Nu trebuia, oare, să pătimească Hristos acestea și să intre în **slava Sa**?” (Lc. 24,26).

După această nuanțare a sensului Patimii Sale, Iisus, începând de la Moise¹¹ și de la toți proorocii,¹² le-a tâlcuit lor, din toate Scripturile,¹³ cele despre El (Lc. 24,26-27).¹⁴ Sensul acestor cuvinte era de a le arăta, pelerinilor de la Emaus, că „El este țelul unic și centrul tuturor Scripturilor”.¹⁵ Iisus întreprinde acum un adevărat studiu biblic, sistematic. Aceasta este prima interpretare a Scripturii în lumina credinței pascale, făcută chiar de către Iisus, în cel mai adânc sens de înțelegere a ei. Este primul *curs de hermeneutică creștină*, de exegeză a Scripturii, făcut în lumina semnificației actului Învierii.

Ce trebuie să înțelegem din această scenă? Faptul că primul subiect de dialog cu tinerii trebuia să fie cuvântul Scripturii și interpretarea lui. De ce? Răspunsul îl oferă Psalmul 118, care spune: „Se topește sufletul meu după cuvântul Tău... Acesta m-a **mângăiat** întru necazul meu, pentru că cuvântul Tău m-a făcut viu... Cuvintele gurii Tale sunt **mai de preț** decât mii de comori de **aur și de argint**... De n-ar fi fost legea Ta **gândirea** mea, atunci aș fi pierit întru necazul meu... **Făclie** picioarelor mele sunt cuvintele Tale și luminează cărărilor mele...” (Ps. 118, 72. 92. 105). Iată

¹¹ Va fi interpretat probabil: Suferința tipică a primului Moise (Num.11,10 urm; 12.1 urm; 14,1 urm; Deut. 18,15 urm); semnificația tipică a Mielului pascal (Exod 12,13 comp. In. 1, 29.36; 19.36; 1Cor. 5,7 etc).

¹² Din Prooroci se va fi putut referi la: Is. 53 și 61; Ier. 11,19 și cap. 38; Iez. 34; Dan, 6 și 7,13 urm; 9,26; Osea 6, 2; 13,14; Ioil 3, 1 urm; Amos 9, 11 urm; Iona 2; Zah 9, 9; Mal. 3, 1 etc.

¹³ Probabil, Psalmii suferinței (22,31 și 69); Psalmii domniei (2 și 110) etc.

¹⁴ Această „mărturie din Scriptură” reflectă practica Bisericii primare, a tradiției lukanice, de a reciti pasaje din Moise și din Profeți în lumina lui Iisus, Cel înviat. Cu această „anamneză” a Scripturii poate fi comparată „cateheza” făcută de diaconul Filip eunucului reginei Etiopiei (cf. FAp. 8, 26-40), planul relatării fiind asemănător, relevând aceeași interpretare creștină a Scripturii. Probabil că locul privilegiat al acestei interpretări era celebra Liturghie a Bisericii primare. În orice caz, ceea ce Luca subliniază în mod expres este faptul că Scriptura își găsește adevăratul sens doar în lumina învierii lui Iisus (A se vedea amănunte, BOSSUYT Philippe, RADEMARKERS Jean, *Jesus Parole de la Grace selon Saint Luc*, Editions Rue du College St. Michele, Bruxelles, 1981, 519-521).

¹⁵ FITZMYER, J, *The Gospel according to Luke*, 1567.

ce poate însemna pentru viața unui tânăr, și pentru problemele lui, cuvântul Scripturii!

Aceste lucruri trebuie făcute cunoscute tinerilor, și anume, că cuvântul lui Dumnezeu oferă sens și răspuns întrebărilor lor; mângâiere în necaz; lumină în întunericul vieții; reazim în încercări, etc. Asemenea subiecte trebuie să facă parte, indiscutabil, din obiectivele pastorale și catehetice ale misiunii Bisericii.

Scena 4: „Comuniunea mesei” ca efect al dialogului (Lc. 24,28-29)
 = *Comuniunea euharistică (liturgică) cu tinerii*

Efectul interpretării cuvântului Scripturii s-a arătat imediat. Atât de mult s-au identificat cei doi ucenici cu Cuvântul lui Dumnezeu, tâlcuit de către Iisus Cel înviat, însoțitor de drum cu ei, încât nu s-au mai putut despărți de El. Așa se face că, în momentul în care au ajuns la Emaus, și Iisus „se făcea că merge mai departe” (Lc. 24,28), îl roagă stăruitor, să rămână cu ei. Cu siguranță, și pentru a le mai rosti cuvântul. Iată ce consemnează evanghelistul: „Dar ei L-au rugat stăruitor, zicând: Rămâi cu noi că este spre seară și s-a plecat ziua¹⁶; și a intrat să rămână cu ei” (Lc. 24,29). Se identificaseră cu El. S-au împărtășit și unit cu Cuvântul Său,¹⁷ care îi mângâiasse, îi liniștise, risipindu-le nedumeririle și oferind răspuns întrebărilor.

Prin urmare, interpretarea și înțelegerea cuvântului lui Dumnezeu din Scripturi nu este doar o problemă de cercetare intelectuală, ci, în primul rând, o *lucrare de investigare harică*, ce stă sub înrăurirea credinței.

În această fază, însă, de unire doar mentală cu Cuvântul, ucenicii încă nu-L recunosc pe Iisus. A fost nevoie de altceva ca să-L re-cunoască și să-L cunoască.

Domnul înviat, **ia** pâinea, **o binecuvintează** și o **frânge**, apoi o **oferă** ucenicilor spre mâncare și, deodată, în acel moment, li s-au deschis ochii și L-au cunoscut. Dar, în aceeași clipă, El s-a făcut nevăzut de la ei. Iată mărturia evanghelistului: „Și când a stat împreună cu ei la masă, **luând** El pâinea (λαβὼν τὸν ἄρτον), a **binecuvântat-o** (εὐλόγησεν) și, **frângând** (καὶ κλάσας) **le-a dat** lor (ἐπεδίδου αὐτοῖς). Și s-au deschis

¹⁶ Potrivit calendarului iudaic aceasta ar însemna că „prima zi a săptămânii” (Lc. 24,1) e pe sfârșite. Dar Luca nesocotește aceasta, considerând orele, după apusul soarelui, ca parte a aceleiași zile. Imediat după orele amiezii, timpul era considerat ca partea principală a zilei, după care, ziua era socotită ca și trecută. De aici, insistența celor doi pelerini de a rămâne „Străinul” cu ei, întrucât ziua s-afectat (cf. Fitzmyer, J, *The Gospel according to Luke*, 1567).

¹⁷ Pentru înțelegerea cuvântului lui Dumnezeu ca „euharistie”, cu toate nuanțele teologice, care decurg din aceste reflecții, vezi TOFANĂ Stelian, „Cuvântul lui Dumnezeu ca Euharistie. Înțelegerea și interpretarea Bibliei în lumina experienței euharistice liturgice, din perspectivă ortodoxă”, în *Studia Theologia Orthodoxa Universitatis, Babeș-Bolyai*, nr. 1-2, Cluj-Napoca, 1998, 109-125.

ochii lor și L-au cunoscut (καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν); Și El s-a făcut nevăzut de la ei (ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν) (Lc. 24,30-31).

Ceea ce este important de remarcat, în acest context, este faptul că evanghelistul Luca nu spune că ei L-au văzut, ci, simplu, că ei *L-au cunoscut*, și aceasta pentru că el nu consideră această recunoaștere ca fiind rezultatul unei apariții spontane a lui Iisus. Deschiderea ochilor lor era lucrarea lui Dumnezeu, astfel că ei vedeau, acum, cu ochii credinței,¹⁸ în sensul că L-au cunoscut pe Hristos, ca fiind Domnul Cel înviat. Așadar, *deschiderea ochilor lor nu a însemnat vedere fizică, ci cunoaștere spirituală*.

Întrebarea care se pune, în acest context, este următoarea: *Unde dispăruse trupul lui Iisus? Și aceasta*, pentru că Evanghelistul spune clar, că El s-a făcut nevăzut de la ei: "ἄφαντος¹⁹ ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν" (Lc. 24,31).

Răspunsurile date de specialiști, la această întrebare, au fost din cele mai diferite.²⁰

Răspunsul meu, însă, sintetizat prezentat, s-ar putea concentra în următoarele: în timp ce Iisus s-a făcut nevăzut, ochii lor s-au deschis și prezența Lui a devenit, acum, transparentă în ceea ce ei trăiau. Astfel, El nu mai este a treia persoană, care s-a așezat cu ei la masă: El a trecut în viețile lor, așa încât s-a făcut simțit și în cei ce nu l-au descoperit încă. El este acolo viu, dar nevăzut, înlăuntrul pâinii frânte, dar și înlăuntrul existenței lor concrete.²¹

Așadar, Domnul înviat nu dispăruse, ci S-a contopit cu pâinea euharistică pe care a oferit-o ucenicilor spre hrană. Astfel, El însuși a săvârșit *prima Liturghie euharistică* după învierea Sa, inaugurând, în acest mod, celebrarea veșnicei Liturghii cerești, pe care El o săvârșește în calitate de Arhiereu ceresc, veșnic, la altarul cel adevărat, nefăcut de mână (cf. Evr. 8,2), adică trupul Său înviat, pnevmatizat și penetrat de energiile Duhului Sfânt după înviere.²²

¹⁸ Luca folosește aici o expresie septuagintală (Vezi 2 Reg. 6,17).

¹⁹ ἄφαντος apare în Noul Testament și în Septuaginta numai în acest loc (cf. BAUER W/ ALAND K, *Griechisch-Deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der frühchristlichen Literatur*, Berlin, 1988, 25).

²⁰ A se vedea, în acest sens, DUPONT, Jacques, «Les pelerins d' Emmaus (Luc 24,13-35)», în *Miscellaneabiblica B. Ubach* (Scripta et documenta I; ed. R. M. DIU; Montserrat: Benedictine Abbey), 1953, 349-374; PRETOT Patrick, „Les yeux ouverts des Pelerines d'Emaus. Reflexion sur l'utilisation théologique et liturgique d'un texte evangelique”, în *La Maison-Dieu*, 195, 1993, 7-48; HAUVEL-L-M., *Symbole et sacrement. Une relecture sacramentelle de l'existence chrétienne*, 167 urm.; CONGAR Y.M.-J., „Les deux formes du pain de vie dans l'Evangile et dans la Tradition”, în *Parole de Dieu et sacerdoce*, Melanges J.-J Weber. Desclee et Cie. 1962, 21-58; BUZY D., *Le Repas d'Emaus fut-il eucharistique?*, Jerusalem, XX, 1926, 449 urm.; BENOIT P., „Le recit de la Cene dans Lc. 24,15-20. Etude de critique textuelle et litteraire”, în *Revue Biblique*, 1939, t. XLVIII, 357-393.

²¹ Un răspuns, pe aceeași linie de interpretare, a se vedea și la BOSSUYT Philippe, RADEMARKERS Jean, *Jesus Parole de la Grace selon Saint Luc*, 521-522.

²² O dezvoltare a acestei idei, vezi TOFANĂ Stelian, *Iisus Hristos, Arhiereu veșnic, după Epistola către Evrei*, Editura „Presa universitară clujeană”, Cluj-Napoca, 2000, 325-338 și 365-379.

Astfel, cei doi ucenici sunt primii care se împărtășesc cu trupul lui Hristos euharistic, jertfit, mort, înviat și pnevmatizat prin înviere. Fer. Augustin este explicit, în acest sens, adică în definirea faptului că, frângerea pâinii la Emaus, a fost un sacrament: "And no one should doubt that his being recognized in the breaking of bread is the sacrament, which brings us together in recognizing him."²³ Într-un alt loc, afirmă același lucru: "They know Christ in the breaking of bread. It isn't every loaf of bread, you see, but the one that receives Christ's blessing and becomes the body of Christ. That's where they recognized him."²⁴

Sf. Teofilact al Bulgariei face și el aluzie la Euharistie în actul frângerii pâinii la Emaus, subliniind efectul ei nu numai asupra celor doi ucenici, ci și asupra tuturor celor ce se împărtășesc cu trupul Domnului înviat, cunoscându-L cu adevărat în sacramentul euharistic. Iată ce spune el: „Iar Domnul „se făcea că merge mai departe”, după omenire cu adevărat. Și când sloboade El, atunci li se deschid lor ochii și îl cunosc pe El. Însemnează Mântuitorul încă si alt lucru, anume că aceora care se împărtășesc din pâinea cea blagoslovită li se deschid ochii spre a-L cunoaște pe El, căci mare și nespusă putere are trupul Domnului. Și „nevăzut” Se face de la dânșii, căci nu mai avea de acum acest fel de trup încât multă vreme să petreacă împreună cu dânșii; dar încă face această mai mare dorință să le adauge lor. Căci atâta s-au bucurat, încât „în ceasul acela sculându-se, s-au întors la Ierusalim.”²⁵

Așadar, cunoașterea și unirea deplină cu Hristos, la Emaus, s-a realizat nu în Cuvânt, ci în Hristos cel euharistic.²⁶

²³ St. AUGUSTINE, "Letter 149", în *Fathers of the Church 20: A New Translation*, Catholic University of America Press, Washington, D.C., 1947, 264, apud JUST A. A., *Luke* (Ancient Christian Commentary on Scripture NT 3), Inter Varsity Press, Downers Grove, III, 2005, 382.

²⁴ St. AUGUSTINE, "Sermon 234. 2", în ROTELLE J. E (ed.), *The Works of St. Augustine: A Translation for the Twenty-First Century*, Partea 3, Volum 7, New City Press, Hyde Park, N.Y., 1990, 37, apud JUST A. A., *Luke*, 382.

²⁵ Sf. TEOFILACT, Arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuirea Sfintei Evanghelii de la Luca*, Col. „Tâlcuiri la Sfânta Scriptură”, Ed. Sophia, București, 2007, 341-342.

²⁶ La această concluzie ne conduce faptul că în episodul pâinii Emaus-ului există toate elementele specifice instituirii Sacramentului euharistic din ajunul Patimilor, menționată de Evangheliștii sinoptici (cf. Mt. 26,26-28; Mc. 14,22-26; Lc. 22,15-20). Trei dintre cuvintele menționate de Luca, în acest episod, sunt ecoul verbelor, cu profundă încărcătură sacramentală, din scena instituirii Euharistiei, consemnată și în Evanghelia sa: λαβών - λαμβάνω, κλάσας-κλάω și ἐπεδίδου-δίδωμι (Lc. 22,19 – Lc. 9,16). În *The Orthodox Study Bible. New Testament and Psalms*, într-o notă explicativă, la textul de la Lc. 24,30-32, se spune: "The Lord broke bread with them in the same manner as during the Last Supper. Christ's actions and the experience of the meal by the two men image the Eucharist". Iar vorbind de efectul împărtășirii, continuă: "At each Eucharist, as we continue to share the Lord's Supper, the risen Christ comes to open our eyes to His mystical presence and to leave our hearts burning with His love". Pentru Joseph Fitzmyer textul din Lc. 24,30-31 nu numai că amintește de Cina Pascală, dar este și textul clasic lucanic, care se referă la Euharistie: "For this scene with Christ reclining at table with the disciples of Emmaus, taking bread, uttering a blessing, breaking the bread, and offering it to them (v. 30), not only recalls the Last Supper (22, 19ab), but becomes the classic Lucan way of referring to the Eucharist" (Cf. FITZMYER J., *The Gospel according to Luke*, 1559). (A se vedea dezvolt

Scena 5: Întoarcerea Ucenicilor la Ierusalim ca „apostoli ai Învierii” (Lc. 24,32-35) = După cateheză, tinerii să devină și ei ”apostoli” (Obiectival catehezei)

Evangelistul Luca este explicit în ceea ce a însemnat efectul experienței „comuniunii euharistice” asupra Ucenicilor de la Emaus și schimbarea statutului lor: din simpli „drumeți”, în „apostoli ai învierii”. Iată ce consemnează el: „Și-n ceasul acela sculându-se s-au întors la Ierusalim și I-au găsit adunați pe cei unsprezece și pe cei ce erau împreună cu ei...Și ei au povestit cele petrecute pe cale și cum a fost El cunoscut de ei întru frângerea pâinii” (Lc.24,33-35).

Cea mai importantă probă care demonstrează clar că la Emaus nu a avut loc o simplă apariție a lui Iisus înviat, ca oricare alta, devine faptul însuși de a se întoarce, cei doi, la Ierusalim, în aceeași zi, dar în plină noapte (60 stadii – cca 11 Km). Cei doi au fost „electrizați”²⁷ de prezența tainică a Domnului Iisus și de contopirea cu El, încât sunt determinați, din interior, să se întoarcă la Ierusalim și să le împărtășească și celorlalți (Unsprezece²⁸ – Lc. 24,33) minunea petrecută cu ei pe cale, dar, mai ales, experiența de la frângerea pâinii.

Tocmai nesocotirea pericolelor nopții arată transformarea lor. Frica a dispărut total, întunericul și-a pierdut forța, pericolele lui s-au volatilizat spontan, iar în afară de a vesti și altora învierea și efectul ei, nu mai era nimic important pentru ei. Aceasta-i transformarea produsă de misterul euharistic: Hristos devine central în viața celui ce s-a împărtășit cu El. Un nou început și-a făcut apariția: lumina a biruit întunericul; viața a învins moartea; crucea s-a transformat, din motiv de disperare, în obiect de slavă.

Este, așadar, limpede că cei doi ucenici din Emaus îl căutau pe Hristos istoric, dar căutarea lor a sfârșit prin a li se descoperi și a se uni deplin cu Hristos euharistic, care le oferă și o altă dimensiune înțelegerii cuvântului Său.²⁹ Faptul acesta este minunat descris de Luca în cutremurătoarea constatare a ucenicilor, în timp ce se întorceau la Ierusalim: „Oare nu ardea în noi inima noastră când era pe cale și ne tâlcuia Scripturile?” (Lc. 24:32). Și astfel, ei devin și vestitori sau ”apostoli” ai Învierii.³⁰

tarea acestui subiect, TOFANĂ Stelian, „Euharistia în arătarea la Emaus. Repere exegetice și teologice (Lc. 24,13-35)”, în volumul *Grai maramureșan și mărturie ortodoxă*, Baia-Mare, 2001, 167-181).

²⁷ Cf. HENDRIKSEN W, *Luke*, 1066.

²⁸ „Unsprezece” este un termen tehnic, care desemnează unitatea colegiului apostolic. Expresia nu presupune prezența expresă, în grup, a celor Unsprezece Apostoli, fără Iuda. Se știe, spre exemplu, că Toma nu era cu ei în seara învierii (cf. In. 20,24) (Vezi HENDRIKSEN W, *Luke*, 1067).

²⁹ Cf. BARTOLOMEU Valeriu Anania, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2001, 1553.

³⁰ Hans Klein afirmă clar acest lucru: ”Damit sind sie zu Boten der Auferstehung geworden. Sie machen sich wie die Frauen auf, um den Aposteln Nachricht zu geben, und zwar sofort (cf. KLEIN H, *Das Lukasevangelium*, 733).

În acest context, se impune, însă, o precizare: Este adevărat că între cele două moduri de împărtășire cu Hristos - prin Cuvântul Său și prin Trupul și Sângele Său euharistic - există o legătură ființială, Hristosul Evangheliei fiind același cu Hristosul euharistic, dar împărtășirea de Hristos, prin Cuvântul Său, nu suplinește împărtășirea cu Hristos cel euharistic din Sf. Liturghie.

Nu există doi „Hristoși”, este evident aceasta, dar în timp ce prin Cuvânt ne unim cu Mântuitorul Hristos doar relațional, haric, în Euharistia liturgică ne unim cu El în mod ontologic, ființial. Astfel că, numai în Hristos, Cel euharistic, îl putem pătrunde, citi, înțelege și cunoaște deplin pe același Hristos din Cuvântul Scripturii. Cu alte cuvinte, „Hristosul Cuvântului” se descoperă deplin numai în „Hristosul euharistic”. Această deosebire de nuanță, dintre cele două moduri de împărtășire cu Hristos, este cât se poate de evidentă în *episodul lucanic, Emaus*.

Care este, așadar, obiectivul catehetic al acestei Scene? Nu altul decât cel al preocupării Bisericii de transformarea statutului tinerilor catehizați: din simpli călători prin viață, în vestitori sau „apostoli laici” ai lui Iisus.

Acesta trebuie să fie scopul unei pastorații și catehizări ecumenice, prezentă și viitoare, a Bisericii: transformarea spirituală radicală a tinerilor, de azi, și de mâine!

3. Concluzii

- Singura *cunoaștere* și *re-cunoaștere* a lui Iisus, ca Domn înviat, are loc în sacramentul euharistic al frângerii pâinii post-pascale, în care El este și Cel care o frânge, dar și Cel care Se frânge, și Cel care o dă, dar și Cel care Se dă. Numai în sacramentul euharistic se simte inima arzând, după ce mai întâi a fost stimulată spre înțelegerea cuvântului lui Iisus din interpretarea acestuia.

- Drumul de la Ierusalim spre Emaus devine, pentru totdeauna, în istoria creștinătății post-pascale, locul *primului curs de interpretare* a Scripturii în lumina semnificației teologic-sacramentale a Învierii lui Iisus.

- În lumina „episodului Emaus”, drumul de la **Ierusalim la Emaus**, marcat de lipsa credinței pascale, este *simbolul călătoriei doar cu întrebările, nedumeririle, decepțiile*. Drumul de la **Emaus la Ierusalim**, marcat de existența credinței pascale, este, în concepția evanghelistului, *simbolul călătoriei cu răspunsurile*, cu bucuria speranței renăscute, cu fiorul sfânt al contemplării Domnului înviat.

- „Calea Emaus” devine, astfel, drumul de la *necunoaștere* la *cunoaștere*, de la *recunoaștere* la *mărturisire* și mărturie în actul *credinței pascale*: „Și ei au **povestit** cele petrecute pe cale și cum a fost cunoscut de ei la frângerea pâinii” (Lc. 24,35).

- În episodul Emaus, avem, aşadar, modelul unic de *cateheză* ecumenică, susţinută chiar de Mântuitorul Hristos, şi unită cu scopul ei final, comuniunea euharistică cu El. Pe aceasta, Bisericile creştine, de pretutindeni, trebuie să şi-o însuşească ca obiectiv misionar ecumenic, unic, în pastoraţia tinerilor, de azi, şi de mâine.